

PALEOETHNOLOGIE

Historie pojmu (1865 -)

Současný cíl: rekonstrukce minulé společnosti

(- adaptace, zdroje, technologie, demografie, struktura společnosti, chování a vědomí)

Původní název přednášky: „Metody antropologie“

Obdobné pojmy: „etnoarcheologie (1900 -)“

- Analogie (etnologie, experimenty)
- Klimatický, environmentální a archeologický záznam
- Komparace, dedukce, interpolace, modely a modelové areály...

Evolucionistické interpolace
Analogie z etnologie
Analogie pomocí experimentu

Vliv evoluční teorie

J.-B. Lamarck: vývojová teorie, vliv prostředí

E.G. Saint-Hillaire: vývojové skoky

Charles Darwin

- ◆ Kontinuita vývoje zvíře / člověk
- ◆ Proces postupných biologických změn
- ◆ Přirozený výběr
- ◆ Mutace – náhodná genetická změna (výhodná x nevýhodná)

Kritika: přecenění sexuálního výběru x boj o život jedince
(Wallace) --- sociální interpretace

plynulost x diskontinuita vývoje --- stabilita společností

S.J. Gould, N. Eldredge: teorie přerušovaných rovnováh
(punctuated equilibria)

Analogie Ohňová země: Darwin: „takoví byli naši předkové“

Literatura

- ◆ Darwin, Ch. O původu druhů. 1859. (On the origins of species by means of natural selection) – nemluví zatím o člověku
- ◆ - The descent of man and selection in relation to sex. 1871.
- ◆ Gould, S.: Darwiniana, in: Pandin palec. Malá tajemství evoluce. Praha 1988.

Analýza společnosti: Sociologie

19. století:

- ◆ Pojem: Auguste Comte. Vědecky chápat a předvídat, regulovat lidské jednání
- ◆ Pozitivismus: Émile Durkheim: vědecký základ – *sociální fakta* (ekonomie, náboženství...), dělba práce, anomie
- ◆ Marxismus – důsledný materialismus, důraz na ekonomiku, třídní boj (prehistorie: Morgan -- Engels)
- ◆ Max Weber – kritika materialismu, sociologie náboženství, jeho vliv na ekonomiku

20. století:

Michel Foucault: řád věcí, sexualita, moc, svoboda

Jürgen Habermas: mravní řád, individuální život x proces změn, ekonomický růst

Literatura:

- ◆ Durkheim, É: The rules of sociological method. 1895
- ◆ Weber, M.: Sociology of religion. 1963
- ◆ Weber, M.: Autorita, etika a společnost. Praha 1997
- ◆ Foucault, M.: The order of things: An archaeology of the human sciences. London 1970
- ◆ Habermas, J.: Theory of Communicative action. Cambridge 1987.

Pokusy o syntézu: Sociobiologie

- ◆ Edward O. Wilson

Aplikace biologických principů na společnost

Chování je zakotveno v genetickém kódu

Rituály – sexuální chování

Etologie zvířat: K. Lorenz, I. Eibl-Eibesfeldt

L. White: *Kultura je extrasomatická forma adaptace*

Literatura

- ◆ Wilson, E.O.: Sociobiology: The new synthesis. Cambridge 1975
- ◆ Lorenz, K.: Takzvané zlo. Praha 1992 (Die sogenannte Böse, 1963)
- ◆ Morris, D.: Nahá opice. Zoolog studuje lidského živočicha. Praha 1971.

Sociokulturní antropologie: Teorie kulturních změn

- ◆ Objev (symbolický a praktický aspekt)
- ◆ Difuze (F. Boas, A. Kroeber: symbolická váha a prestiž kultury)
- ◆ Migrace

Artefakty a jejich vztahy: Vývoj archeologie

19.století

- ◆ Sběratelství
- ◆ romantismus / nacionalismus
- ◆ Deskripce / pozitivismus
- ◆ Vliv evolucionismu v archeologii: vývojová schemata (Ch. Thomsen...)

20.Století

Historismus (např. J.L. Píč)

x Deskripce / pozitivismus (Niederle, Matiegka)

Materialismus: G. Childe; Marxismus

Interdisciplinarita jako východisko (z určité bezradnosti?)

Literatura

- ◆ Daniel, G.: Origins and growth of archaeology. Harmondsworth 1967.
- ◆ Sklenář, K. Učenci a pohané. Praha 1974.
- ◆ Sklenář, K. Objevitelé zlatého věku. Praha 1979.

Hledání nových cest: Procesuální a postprocesuální archeologie

- ◆ Teorie vědy: H. Kuhn
- ◆ Teorie kultury: L. White
- ◆ Svět je poznatelný
- ◆ Metody jsou kumulativní
- ◆ Lewis Binford: dedukce vycházející z artefaktů a jejich formálních znaků, explicitně vytváří hypotézy, testuje je (= *proces*)

Rozpor:

- ◆ Statický charakter archeologických pramenů
- ◆ Dynamický charakter žijící společnosti

◆ Ethnoarcheologie: Lee, DeVore, Yellen, Gould

◆ Teorie systémů: Kent Flannery

◆ Behaviorální archeologie: M. Schiffer

◆ Geoarcheologie: Karl Butzer

X

Postmoderní období / Postprocesualismus

◆ Individualismus, symbolické chování: Ian Hodder

Literatura:

- ◆ Binford, L.R. 1978: Nunamiut ethnoarchaeology. New York.
- ◆ Binford, L.R. 1981: Bones: Ancient men and modern myths. New York.
- ◆ Binford, L.R. 1989: Debating archaeology. San Diego.
- ◆ Flannery, K. ed. 1976: The early Mesoamerican village. New York.
- ◆ Schiffer, M. 1976: Behavioral archaeology. New York.
- ◆ Hodder, I. 1991: Reading the past. Cambridge.

Paleoetnologie: Počátky

- ◆ Francie, 1865 – použito poprvé
- ◆ Karel Absolon
- ◆ André Leroi-Gourhan
- ◆ Institucionalisace v Itálii a Španělsku
- ◆ ČR: Středisko pro paleolit a paleoetnologii, ARÚ AV ČR Brno, 1995

Literatura

- ◆ Absolon, K. 1947: Paleoethnologická stavba velkých střeoevropských diluviálních stanic. Příroda 40, 3-7, 25-29.
- ◆ Leroi-Gourhan, A. 1964/65: La geste et la parole. Paris.
- ◆ Leroi-Gourhan, A. – Brézillon, M. 1972: Fouilles de Pincevent: Essai d'analyse ethnographique d'un habitat magdalénien. Paris.

Konkrétní perspektiva: Koncepce modelových areálů

- ◆ Areál Dolní Věstonice
– Pavlov: lovci velké
stádní zvěře ve
stepním prostředí
pleistocénu
- ◆ České Švýcarsko:
poslední lovci-sběrači
v lesním prostředí
holocénu
- ◆ Žijící společnost

Literatura celkově

- ◆ Budil, I.T. 1998: Mýtus, jazyk a kulturní antropologie. Praha.
- ◆ Soukup, V. 2004: Dějiny antropologie. Praha.
- ◆ Svoboda, J. 1999: Metody, analogie a interpretace v paleolitickém výzkumu. Přehled výzkumů 39, 17-33.
- ◆ - 1999: Čas lovců. Brno.